

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра фізичної географії та картографії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

“ _____ ” _____ 20__ р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Музеєзнавство

(назва навчальної дисципліни)

спеціальність (напрямок) 103 - Науки про Землю (10 - Природничі науки)

спеціалізація Географія рекреації і туризму

факультет геології, географії, рекреації і туризму

2016 / 2017 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету (інституту, центру)
геології, географії, рекреації і туризму

“ _____ ” _____ 20__ року, протокол №__

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: (вказати авторів, їхні наукові ступені, вчені звання та посади)
Жемеров Олександр Олегович, канд. географ. наук, доцент, професор кафедри

Програму схвалено на засіданні кафедри
фізичної географії та картографії

Протокол від “ _____ ” _____ 20__ року №__

Завідувач кафедри фізичної географії та картографії

(підпис)

Черваньов І.Г.
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією
факультету геології, географії, рекреації і туризму
назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “ _____ ” _____ 20__ року №__

Голова методичної комісії факультету геології, географії, рекреації і туризму

(підпис)

Жемеров О.О.
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни _____ «Музеєзнавство»
складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки

_____ магістр _____

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

спеціальності (напрямку) 103 - Науки про Землю (10 - Природничі науки)

спеціалізації _____ Географія _____

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Мета дисципліни - дати уявлення про основні етапи й зміст музеєзнавства і музейної справи з найдавніших часів до сучасності. Прищепити студентам здатність розуміти специфічні особливості музеїв, бачити унікальність і велику цінність збережених пам'яток культурної спадщини.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Основні завдання - ознайомити студентів з історією музеїв світу, з теоретичними основами музеєзнавства, а також із міжнародним і вітчизняним досвідом роботи в системі музеєзнавства, з найбільш оптимальними формами використання музейних предметів у передачі історичної інформації.

1.3. Кількість кредитів - 4

1.4. Загальна кількість годин - 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й магістратури	-й
Семестр	
3-й магістратури	-й
Лекції	
20 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
20 год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
80 год.	год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання:

Фахові компетенції:

- базові знання про музеєзнавство, історію та класифікацію музеїв світу;
- знання провідних музеїв світу, України;
- принципи і методи проектування й побудови експозицій музеїв та виставок у них;
- здатність розробляти екскурсії, уроки-екскурсії, лекції та консультації у музеї.

Знання:

- базові поняття музеєзнавства;
- історія та класифікація музеїв світу;
- провідні музеї світу;
- сім чудес світу (старовинних і сучасних);
- музейний світ України;
- основні музеї міста Харкова і Харківської області;
- сутність, функції, класифікації, особливості, структура краєзнавчих музеїв та їх фондів;
- методи та способи комплектування музейних фондів, їх склад та структура;
- види, зберігання та принципи обліку експозиційних матеріалів;
- принципи та методи проектування і побудови експозицій музеїв та виставок у них.

Уміння і навички:

- класифікувати музеї та музейні предмети;
- використовувати музеї при екскурсійному обслуговуванні;
- визначати напрями науково-дослідної експозиційної роботи;
- організувати діяльність шкільного музею його експозицій та виставок;
- розробляти музейну екскурсію, проводити науково-дослідну та експозиційну роботу;
- організувати пошуково-творчу діяльність з комплектування музейних фондів;
- проводити екскурсії, уроки-екскурсії, лекції та консультації в музеї;
- аналізувати проведені у музеї екскурсії.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МУЗЕЄЗНАВСТВА

Тема 1. Вступ. Поняття про музей та музеєзнавство.

Ключові поняття «музей», «музейний предмет», «музейна колекція», «експозиція», «музеєзнавство» та ін. Музеєзнавство як наукова дисципліна. Структура і методи музеєзнавства. Місце музеєзнавства в системі наук.

Музей як соціокультурний інститут. Соціальні функції музеїв. Музей як місце зосередження пам'яток історії й культури, що об'єктивно свідчать про процеси і явища в природі й суспільному житті. Роль музеїв в освіті й вихованні (пізнавальний, пропагандистський, морально-виховний, естетично-виховний аспекти).

Основні джерела вивчення історії музейної справи. Інтернаціональна місія вітчизняних музеїв. Участь у роботі міжнародних організацій - ЮНЕСКО (Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки й культури); ІКОМ (Міжнародна Рада музеїв) та ін.

Принципи організації музейної справи й структура музеїв за кордоном. Фінансування зарубіжних музеїв. Ринок творів мистецтва: дилери, комерційні галереї, торговельні фірми, найбільші аукціони (Сотбіс, Кристі та ін.). Роль музеїв у суспільному житті зарубіжних країн, демократизація обслуговування, різноманітність екскурсій тощо. Проблема військових трофеїв і реституцій у світі.

Тема 2. Історія музейної справи.

Основні концепції історії виникнення музеїв. Теорії походження музеїв (суб'єктивно-естетична, біологічна, філологічна й ін.), їх критика. Передумови виникнення музеїв. Етимологія слова «музей». Музейна справа в історичній динаміці.

Перші музеї Прадавньої Греції (Феспійське святилище, Олександрійський музейон). Приватне колекціонування в античному суспільстві. Систематичне колекціонування пам'яток мистецтва і розвиток музеїв в епоху Відродження як результат розвитку мистецтв, задоволення естетичних потреб (колекції роду Медичі й інших королівських родин).

Виникнення перших природничо-історичних музеїв, «кунсткамер» і кабінетів у XVI-XVII ст. як сховищ стародавностей.

Найбільші музеї світу XVIII-XIX ст.: історія, класифікація, характеристика зібрань. Утворення художніх музеїв. Організація і формування національних музеїв. Роль всесвітніх виставок у розвитку музейної справи в XIX - початку XX ст. Розвиток вузькоспеціалізованих музеїв (природничо-наукові, археологічні, етнографічні). Сучасні моделі розвитку музеїв.

Тема 3. Музейна практика.

Фондова робота як результат науково-дослідницької роботи. Основний фонд. Фонд допоміжних матеріалів. Науково-довідковий апарат музею. Управління музейними колекціями та предметами. Музейна експозиція: сутність, функції, різновиди, проектування, експозиційні матеріали, принципи та методи проектування і побудови експозиції, експозиційні прийоми. Організація музейної експозиції: тематична, систематична, ансамблева. Складання тематичного плану експозиції. Розробка тематико-експозиційного плану. Монтаж експозиції. Види експозиційних матеріалів: музейні предмети, відтворені аналоги музейних предметів, науково-допоміжні матеріали, різні види текстів. Організація музейних виставок. Просвітницька робота в музеї. Особливості проведення екскурсій в музеях. Проведення музейних екскурсій для школярів. Урок-екскурсія: мета, завдання, структура, підготовка. Інші види екскурсій.

Розділ 2. МУЗЕЇ СВІТУ

Тема 1. Музеї Європи.

Австрія. Відень. Художньо-історичний музей. Музей історії мистецтв XIX і XX ст. Музей у Палаці Бельведер. Музей Альбертина. Австрійський музей прикладного мистецтва. Музей фольклору й етнографії. Музей карного розшуку. Музей Густинуса Амброзі (майстерня й скульптури в парку Аугартен). Музейний комплекс «Музеумсквартир» (віденський центр архітектури).

Албанія. Тирана. Музей національної культури. Історичний музей. Музей природної історії. Музей архітектури. Картинна галерея.

Андорра. Будинок Долін (Casa de la Vall) - будинок парламенту. Зал, присвячений історії держави. Будинок-музей родини Арені-Пландоліт. Музей репродукцій романського мистецтва. Музей ляльок. Музей іконографії.

Бельгія. Брюссель. Міська ратуша. Будинки гільдій. Комунальний музей Брюсселя в Будинку короля. Королівський музей мистецтв. Королівські музеї мистецтв та історії в парку П'ятдесятиліття. Музей армії. Музей костюмів і мережива. «Майданчик Хейзель» та її виставочний парк. Китайський павільйон. Японська пагода. Антверпен. Королівський музей образотворчих мистецтв. Музей Гронінге. Музей Мейер-Ван дер Берг. Будинок Рубенса. Музей Ганса Мемлінга. Ватерлоо. Музей-панорама битви під Ватерлоо.

Білорусь. Мінськ. Художній музей. Музей історії міста Мінська. Музей Великої Вітчизняної війни. Меморіально-скульптурний комплекс у Хатині.

Болгарія. Софія. Національний археологічний музей. Національний етнографічний музей. Національна художня галерея. Ботанічний музей національного ботанічного саду. Музей історії міста Софії. Церковний історико-архітектурний музей і крипта храму св. Олександра Невського. Будинок-вузей Олександра І.

Ватикан. Собор св. Петра. Ватиканські музеї - єгипетського, етрусського мистецтва. Музей Піо Клементино. Музей Кьярамонті. Ватиканська Пінакотекка. Станці Рафаеля. Сікстинська капела.

Велика Британія. Лондон. Британський національний музей. Музей історії міста. Парламент. Музей Альберта й Вікторії. Галерея Тейт. Музей мадам Тюссо. Музей Шерлока Холмса. Тауер – музейний комплекс із колекціями бойової зброї й коштовностей британської корони. Національна галерея. Блумсбері – літературний квартал. Лондонська королівська галерея Єлизавети II. Вестмінстерське абатство. Віндзорський і Букінгемський палаці. Оксфорд. Музей Ашмола. Стоунхендж.

Греція. Афіни. Музей Акрополя. Національний археологічний музей. Візантійський музей. Чернеча республіка на горі Афон, Крит. Геркліон. Археологічний музей і Кносський палац.

Данія. Копенгаген. Державний музей мистецтва. Національний музей. Королівські збори замка Розенборг. Гліптотека «Ні Карслберг». Музей сучасного мистецтва «Арці».

Іспанія. Мадрид. Музей Прадо (1819) – одна з кращих галерей живопису в Європі (твори Тиціана, Веронезе, Ель Греко, Рубенса й ін.). Поповнення королівських колекцій творами італійської, фламандської й іспанської художніх шкіл. Національний археологічний музей (1867). Музей природних наук. Романтичний музей (1924). Барселона. Центр мистецтв імені королеви Софії. Палац Вільєрмос. Морський музей. Печери Альтаміра й Кантабрії з наскальними малюнками. Комплекс музеїв «Далініана»: Будинок-музей у Порт-Ллігат, Театр-музей у Фігуерасі, Замок Пуболь.

Італія. Рим. Музей і галерея Боргезе. Національний римський музей і галерея в Термах, Капітолійські музеї: музей Консерваторів; Капітолійська Пінакотекка; Капітолійський музей античного мистецтва. Національний музей вілли Джулія. Флоренція. Галерея Уффіці. Музей Пітті. Національний музей Барджелло. Палаццо (палац) і Капела Медичі. Археологічний музей. Галерея Академії. Венеція. Галерея Академії образотворчих мистецтв. Собор і скарбниця Сан Марко. Палац Дожів та ін.

Литва. Вільнюс. Литовський національний музей. Художній музей Литви. Музей прикладного мистецтва. Парк-Музей скульптур. Неринг. Нерингський історичний музей. Меморіальний музей М.К. Чюрленіса в Друскінінкай. Музей «Гірес айдаєс» – усе про ліси Литви. Каунас. Музей чортів. Музей вітражів.

Нідерланди. Амстердам. Рейксмузеум – Державний музей (Рембрандт ван Рейн, Ян Вермеєр Дельфтський та ін.) Музей Ван Гога. Стейделейк музей – муніципальний музей, що містить колекції голландського й французького мистецтва ХІХ і ХХ ст. Будинок Рембрандта. Вондельпарк. Вітряні млини – «музей під відкритим небом» (Байтенвельдерт). Гаага. Музей Рембрандта.

Німеччина. Берлін. Острів музеїв на Сході – збори антиків, галерея німецького живопису. Пергамський музей монументальної архітектури. Культурфорум на Заході – найбагатші збори європейського живопису, гравюр, монет. Єгипетський музей. Етнологічний музей. Берлінська картинна галерея. Музей імені Бодє. Музей Пікассо. Німецький історичний музей. Дрезден. Державні збори Дрездена: галерея старих майстрів, кабінет гравюр, Кабінет «Під зеленими склепіннями», історичний музей, Збори скульптур, Збори порцеляни). Палац Цвінгер. Мюнхен. Гліптотека й Стара пінакотекка. Кельн. Римсько-германський музей. Музей шоколаду.

Норвегія. Осло. Національна галерея. Музей Едварда Мунка.

Польща. Варшава. Королівський замок на Замковій площі. Музей-палац у Віланові. Національний музей. Музей Королівські Лазенькі. Історичний музей міста Варшави. Археологічний музей. Етнографічний музей. Музей війська Польського. Палацово-паркові

комплекси Неборово й Аркади. Краків. Галерея польського живопису XIX ст. («Сукеннице»). Галерея європейського живопису (Чарторійський палац). Сигізмундова вежа. Етнографічний музей і художні збори Вавельського королівського замка. Познань. Національний музей. Музей історії міста. Музей прикладного мистецтва. Музей музичних інструментів.

Португалія. Лісабон. Палац маркіза Фронтейра. Вежа Торрі ді Белен. Музей навігації. Муніципальний музей - музей Кастро Гімарасса (колекції живопису й археологічні колекції).

Росія. Москва. Історичний музей. Оружейна палата Кремля. Діамантовий фонд Росії. Третьяковська картинна галерея. Музей образотворчих мистецтв ім. О.С. Пушкіна. Санкт-Петербург. Державний музей «Ермітаж». Російський музей. Кунсткамера. Музей Арктики і Антарктики. Петергоф – комплекс палаців, парків, фонтанів. Волгоград – музей-заповідник «Сталінградська битва».

Румунія. Бухарест. Національний історичний музей. Художній музей. Музей мистецтв Академії (зібрання Дж. Опреску). Кабінет гравюр бібліотеки Академії наук. Меморіальні музеї: Теодора Амана, Георга Теодореску й ін. **Брашов**. Музей «Чорна церква».

Угорщина. Будапешт. Угорський національний музей. Музей «Кішцеллі» - столична картинна галерея. Музей сучасного мистецтва. Національна галерея. Музей історії Будапешта (Будайський палац). Етнографічний музей. Скульптурний музей. Музей Біблії.

Україна. Київ. Музей народного мистецтва під відкритим небом (біля Пирогова). Державний архітектурно-історичний заповідник «Софійський музей». Музейний комплекс Києво-Печерської лаври. Музей Другої світової війни. Музей О.С. Пушкіна. Музей М. Булгакова. Львів. Етнографічний музей. Королівські зали. Музей зброї. Феодосія. Картинна галерея Айвазовського. Севастополь. Херсонес – найбільша антична колонія греків на Чорному морі. Харків. Художній музей та його філіал у с.Пархомівка. Історичний музей. Музей природи ХНУ.

Фінляндія. Гельсінкі. Національний музей Фінляндії. Муніципальний музей. Художній музей Атенеум. Музей П. і Ф. Синєбрюхових. Музей спорту.

Франція. Париж. Лувр. Будинок інвалідів. Великий і Малий палаці. Центр сучасного мистецтва ім. Ж. Помпиду (Бобур). Національний музей природничої історії. Музей романтизму. Музей Мармоттан-Моне. Музей О. Родена. Національний музей східних культур (музей Гіме). Музей імпресіоністів. Музей Пікассо. Версаль. Палацово-парковий ансамбль.

Чехія. Прага. Національний музей. Воєнно-історичний музей. Музей міста Праги. Музей Моцарта. Єврейський музей. Національна галерея (Штернбурзький палац, Палац Кінських, Вальдштейнський палац і Анешський монастир). Галерея живопису Празького замка в Градчанах. Відділ рукописів Празької бібліотеки. Кутна Гора. Храм святої діви Варвари. Чеський музей срібла. Влашський (Італійський) двір – Монетний двір і королівська резиденція.

Швейцарія. Женева. Музей швейцарського національного парку. Музей примітивного мистецтва. Цюріх. Національний музей. Музей образотворчих мистецтв (Кюнстхалле).

Швеція. Стокгольм. Національний музей. Музей національних стародавностей. Музей сучасного мистецтва. Музей корабля «Васа». Музей природничої історії. Музей науки і техніки. Середземноморський музей. Музей сільського зодчества в Скансені.

Тема 2. Музеї Азії та Африки.

В'єтнам. Ханой. Художній музей. Армійський музей. Пагода Черепахи. Мавзолей Хошіміна. Сайгон (Хошімін). Художній музей. Музей революції. Музей Хошіміна. Музей військових злочинів американської і китайської армій під час воєн 1965-1975 рр. і 1979 р.

Ізраїль. Єрусалим. Музей Ізраїлю. Храм Книга. Археологічний музей Рокфеллера. Археологічний музей Уолла. Вежа Давида – музей історії Єрусалима. Музей країн Біблії. Музей ісламу на Храмовій горі. Театральний музей на горі Скопус.

Індія. Делі. Мавзолей Тадж-Махал. Національний музей Індії. Колікот. Індійський музей. Технологічний музей Бірла.

Йорданія. Амман. Археологічний музей Йорданії. Мозаїчна галерея. Музей фольклору.

Іран. Тегеран. Музей Бастан (археологічна колекція з давньоперських міст). Національний художній музей. Музей Негарестан (перське мистецтво). Етнологічний музей. Музей килимів.

Китай. Пекін. Палацовий комплекс-музей «Гугун» («Прадавні палаци»). Історичний музей. Мавзолей Мао Цзедуна. Національна галерея. Парки Бейхай: Цзинань та Іхеюань. Велика Китайська стіна. «Храм Неба».

Монголія. Улан-Батор. Центральний державний музей. Музей образотворчих мистецтв. Музей релігії.

Тайланд. Банкок. Національний музей (про розвиток тайської цивілізації). Музей Джона Томпсона (колекціонер).

Туреччина. Стамбул. Блакитна мечеть (мечеть Султана Ахмета). Музей собору св. Софії (Айя Софія). Палац Топкапи (музей зброї, порцеляни, збори прадавніх рукописів, збори реліквій). Археологічний музей. Музей турецького й мусульманського мистецтв.

Японія. Токіо. Токійський національний художній музей. Національний музей західного мистецтва. Музей японського народного мистецтва. Музей-скарбниця святині Мейдзі. Національний музей науки. Музей дзюдо.

Алжир. Алжир. Музей етнографії та прадавньої історії. Національний музей античності. Національний музей.

Єгипет. Каїр. Єгипетський музей. Музей ісламського мистецтва. Долина царів. Гіза. Історичний комплекс пам'ятників. Піраміди. Луксор. Музей під відкритим небом.

Кенія. Найробі. Національний музей. Художня галерея Сорбсі. Глиняна мечеть Кірпарам.

Лівія. Тріполі. Музей природничої історії. Археологічний музей. Етнографічний музей. Музей епіграфіки. Музей ісламу.

Судан. Хартум. Національний музей Судану. Музей природничої історії. Етнографічний музей.

Туніс Залишки Карфагену. Ель-Джем. Римський амфітеатр.

ПАР (Південна Африка). Преторія. Музей Трансваалю (з експонатами природничої історії). Муніципальна художня галерея. Військовий музей.

Тема 3. Музеї Америки, Австралії та Океанії.

Аргентина. Буенос-Айрес. Музей природничих наук. Музей образотворчих мистецтв.

Бразилія. Ріо-де-Жанейро. Національний музей. Історичний музей. Музей сучасного мистецтва. Музей індіанців. Художній музей.

Канада. Оттава. Національна галерея. Національний музей науки і техніки. Канадський музей природи.

Куба. Гавана. Національний музей. Колоніальний музей. Антропологічний музей. Палац Байона - музей колоніального мистецтва.

Мексика. Мехіко. Національний історичний музей. Національний антропологічний музей (з колекціями предметів цивілізацій майя та ацтеків). Теотіуакан (культура ацтеків). Музей сучасного мистецтва. Музей природничої історії. Юкатан. Комплекс Чичен-Іца (культура майя).

Перу. Мачу-Пікчу (залишки міста інків). Наска. Таємничі зображення культури Наска.

США. Вашингтон. Смітсонівський інститут – комплекс, що поєднує науково-дослідні інститути, художні галереї, національні музеї. Національна галерея мистецтв. Музей російського мистецтва. Смітсонівський музей авіації та космосу. Меморіальний музей холокосту. Нью-Йорк. Метрополітен-музей. Музей сучасного мистецтва. Музей Фріка – зібрання картин європейських майстрів XIV-XIX ст. Уїтнівський музей американського мистецтва. Музей Періха.

Австралія. Сідней. Австралійський музей (природничо-наукові колекції).. Національна художня галерея Нового Південного Уельсу. Національний морський музей. Музей античності Ніколсона.

Нова Зеландія. Окленд. Картинна галерея. Рожевий сад Парнелла. Музей транспорту і техніки. Веллінгтон. Національна галерея мистецтв. Національний музей етнографії та природничої історії.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с. р.	л		п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Теоретичні основи музезнавства												
Тема 1.	16	2	2			12						
Тема 2.	22	4	4			14						
Тема 3.	22	4	4			14						
Разом за розділом 1	60	10	10			40						
Розділ 2. Музеї світу												
Тема 1.	20	4	4			12						
Тема 2.	22	4	4			14						
Тема 3.	18	2	2			14						
Разом за розділом 2	60	10	10			40						
Усього годин	120	20	20			80						

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Складання тематичного плану експозиції (на вибір студента)	2
2	Розробка змісту екскурсії у музеї (за варіантами)	2
3	Екскурсія до Харківського художнього музею та її аналіз	2
4	Розробка та перегляд презентацій «Три музеї країн Європи» (на вибір)	6
5	Укладання реферату «Музеї країн Африки» (за варіантами)	4
6	Укладання карти «Музеї країн Америки» (за варіантами – Північної або Південної)	4
	Разом	20

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Задачі та прикладні аспекти музеєзнавства	10
2	Огляд історії динаміки розвитку музеїв	10
3	Види експозиційних матеріалів, організація музейних виставок	10
4	Підготовка презентацій «Музеї країни Європи»	14
6	Підготовка реферату «Музеї країни Африки»	10
7	Аналіз екскурсії	10
8	Укладання карти «Музеї Америки»	16
	Разом	80

6. Індивідуальні завдання

Не передбачені.

7. Методи навчання

До основних методів навчання належать: лекції, практичні роботи, екскурсії до музеїв та самостійна робота студентів згідно з програмою курсу. Широко використовуються комп'ютерні презентації.

8. Схема нарахування балів

Приклад для підсумкового семестрового контролю в формі заліку без виконання залікової роботи

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання							Сума
Розділ 1			Розділ 2			Екзамен	
T1	T2	T3	T4	T5	T6		100
10	10	10	10	10	10	40	

T1, T2 ... – теми розділів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література:

1. Рутинський М.Є. Музеєзнавство: Навч. посіб. М.Є. Рутинський, О.В. Стецюк. – К.: Знання, 2008. – 428 с.
2. Бабарицька В. Екскурсознавство і музеєзнавство: Навч. посіб. / В. Бабарицька, А. Короткова, О. Малиновська. – К.: Альтерпрес, 2007. - 464 с
3. Короткова, А. Я. Основи екскурсознавства і музеєзнавства: Програма курсу і конспект лекцій / А. Я. Короткова, В. К. Федорченко. – К.: КУТЕП, 2000. – 52 с.
4. Вайдахер Ф. Загальна музеологія / Ф. Файдахер. Пер. з німец. Х. Назаркевич, О. Лянг, В. Лозинського. — Львів: Літопис, 2005. – 632 с.
5. Лысыкова О.В. Музеи мира: Учеб. Пособие / О.В. Лысыкова. – М.: Филинта; Наука, 2004. – 128 с.
6. Юренева Т.Ю. Музееведение: Учеб. для высш. шк. / Т.Ю. Юренева. – М.: Академический Проект, 2003. – 560 с.

Допоміжна література:

1. Ревякин В.И. Музеи мира / В.И. Ревякин. – М.: Информекспресс, 1993. – 243 с.
2. Ионина Н.А. 100 великих музеев мира / Н.А. Ионина. – М.: Вече, 1999. – 511 с.
3. Костриця М.Ю. Шкільна краєзнавчо-туристична робота / М.Ю. Костриця, В.В. Обозний. - К.: Вища школа, 1995. – 223 с.
4. Емельянов Б.В. Методика подготовки и проведения экскурсий / Б.В. Емельянов. - М.: ЦРИБ Турист, 1980. – 160 .
5. Пирожник И.И. Основы географии туризма и экскурсионного обслуживания / И.И. Пирожник. – Минск: Университетское, 1985. – 253 с.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Фонди Центральної наукової бібліотеки ХНУ імені В.Н.Каразіна.
2. Фонд бібліотеки кафедри фізичної географії та картографії.
3. Комп'ютерна база даних кабінету методики викладання географічних дисциплін ХНУ імені В.Н. Каразіна.
4. Інтернет-ресурси